

KİLİSE MALLARI VE AMERİKAN KONGRESİ

Ömer Engin LÜTEM

Ömer Engin LÜTEM

E. Büyükelçi

Osmanlı vatandaşı olup çeşitli nedenlerle ABDye göç etmiş olan Ermeni ve Rumlar Türkiyeye karşı olumsuz tutumlarının bir yansıması olarak ABD Kongresinin Türkiyedeki Hristiyanların dini yönden ayrımcılığa tabi tutulduğunu ileri süren ve özellikle halen faal olmayan bazı kilise ve dini yapıların hak sahibine geri verilmesini talep eden kararlar alınmasına uğraşmaktadırlar.

Bu hususta yapılan çeşitli girişimler sonucunda Temsilciler Meclisi 14 Aralık 2011 tarihli ve H.RES. 306 sayılı bir kararında Türkiyeden, özetle, şu hususların yerine getirilmesini istemişti:

- a) Her türlü dini ayrımcılığa son vermesi,
- b) Her türlü dini ayinin, dini eğitimin, dini personel atamalarının, dini toplantıların, sosyal hizmetlerin ve diğer dini faaliyetlerin yapılmasına izin vermesi,
- c) Tüm kiliselerin ve diğer ayin yerlerinin, manastırların, dini okullarının, hastanelerin, dini anıtların, dini kutsal eşyanın, kutsal yerlerin ve diğer dini yapıların ve ayrıca taşınır dini eşyanın hak sahiplerine geri vermesi,
- d) Kiliselerin ve diğer ayin yerlerinin, manastırların, dini okulların, hastanelerin, dini anıtların, tüm dini yapıtların muhafazasına, yeniden inşasına ve onarılmasına izin vermesi.

Bu metni okuyanlar Türkiyede dini ayrımcılık olduğu, dini faaliyetlerin engellendiği, din

eğitimi verilmesine, din adamı yetiştirilmesine müsaade edilmediği ve tüm Hıristiyan ibadet yerlere, manastırlara, okullara, hastanelere el konulduğu gibi bir kanı edinmektedirler. Oysa Türkiyede dini ayrımcılık yoktur. Dini alanda engellemeler de söz konusu değildir. Vakıflar Kanunu hükümlerine uyulmadığı için bazı Hıristiyan mallarına el konmuş olduğu doğru olmakla beraber bunlar istisnadır. Din adamı yetiştiren Heybeliada Rum Ruhban Okulunun yeniden faaliyete geçmesi ise, Türk eğitim mevzuatının tam olarak uygulanması, müteakabiliyet çerçevesinde, Batı Trakya Türklerinin bazı sorunlarının çözülmesi halinde gerçekleşecektir.

Mallara gelince, geçmişte yasal koşular yerine getirilmediği için el konan bazı dini taşınmaz mallar sahiplerine iade edilmiştir. Vandaki Ahtamar Kilisesi gibi, sanat değerı olan Ermeni ibadet yerlerinin restorasyonu gerçekleştirilmiş ve ibadete açılmıştır. Trabzondaki Rum Sümela Manastırında da ayin yapılmasına izin verilmiş ve İstanbuldaki Rum Patrikhanesine de hizmet etmek üzere bazı yabancı metropolitlere Türk vatandaşı olma hakkı tanınmıştır.

Bu uygulama Türkiyede gayrimslimlerde memnuniyet yaratmış ayrıca yabancı çevrelerde de olumlu karşılanmıştır. Hal böyle iken Temsilciler Meclisinin söz konusu kararı almasının nedeni anlaşılamamış ve bu kararın amaçları hakkında kuşkular doğmuştur. Ancak bu tür kararların uygulama mecburiyeti olmadığı için bu konu üzerinde fazla durulmamıştır. Ne var ki bu tür metinler Türkiye ve yönetimini karaladıklarından aleyhinde propaganda niteliği de taşımaktadır.

Türkiyenin bu karara kayda değer bir tepki göstermemesi bu konunun daha somut önerilerle yeniden gündeme getirilmesine neden olmuştur. Kilise malları konusunda 28 Mart 2014 tarihinde H.RES. 4347 sayı ile bir ikinci karar tasarısı daha Temsilciler Meclisine sunulmuştur. Bu tasarının bir özelliği de Türkiyenin Hristiyan Kiliselerine İlişkin Sorumluluğu Yasası başlığını taşımasıdır. Ancak ortada bir yasa değer bir karar tasarısı vardır. Karar tasarısı kabul edildiği takdirde bunun kolayca bir yasaya dönüştürülebileceği düşüncesi ile bu yola başvurulduğu tahmin edilmektedir.

Tasarının içeriğine gelince, yukarıda değindiğimiz H.RES.306 sayılı karara ve ayrıca 2010 yılında H.RES.1631 numarayla kabul edilmiş olan Kuzey Kıbrıstaki dini yerlere ilişkin karara atıfta bulunmaktadır. Tasarıda, özetle, son yıllarda Türk Hkmetinin bazı kiliseleri sahiplerine iade ettiği ancak bu alanda daha yapılacak çok Őey olduğu belirtildikten sonra, Kuzey Kıbrısın Türkiye tarafından işgaline, Türkiyede dini azınlıklara ayrımcılık uygulandığına, bazı Hıristiyan din adamlarına saldırıda bulunulduğuna, Ekümenik Patrikhanenin uluslararası kutsal statüsünün tanınmadığına, Patriklerin Türk vatandaşı olmasının istendiğine ve diğer bazı hususlara değinildikten sonra Őunların yerine getirilmesi istenmektedir.

a. Amerikan Dışleri Bakanı bu kararın kabul edilmesinden 180 gün sonra başlamak ve 2021 yılına kadar sürmek üzere her yıl Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi ve Senato Dış İlişkiler Komitesine Türkiyede ve Kuzey Kıbrısta geri verilmemiş olan ve ayrıca, çalınmış, el konmuş veya başka bir şekilde sahiplerine iade edilmemiş bulunan kiliseler, dini yerler ve diğer yapılar hakkında bir rapor verecektir. Bu rapor geri verilmemiş dini yapıların bir listesini de içerecektir. Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyetinin bir temsilcisi bir önceki yıla göre bu malların sahiplerine iadesi hakkında da bilgi vereceklerdir.

b. Bu bilgiler ABD tarafından yayımlanan İnsan Haklarına İlişkin Uygulamalar ve Uluslararası Dini Özgürlükler yıllık ülke raporuna konacaktır.

Söz konusu tasarı bu haliyle uluslararası hukuka aykırıdır, zira ABD ile hiçbir hukuki ilişkisi bulunmayan bazı yapılar hakkında ne gibi bir işlem yapılacağını saptamakta ve bu konuda Türkiye Cumhuriyetine (temsilcisine) talimat verilmektedir. Böyle yapmakla da Türkiyenin egemenlik hakları çiğnemektedir.

Bu yapılara ilişkin talepler varsa bunların önce Türkiye idari makamlarına iletilmesi, istenilen sonuç alınmadığı takdirde Türkiyeye yargıya başvurulması ve gerekiyorsa konunun uluslararası yargıya götürülmesi gerekmektedir. Bu konuda Kongre dâhil hiçbir Amerikan veya diğer bir devlet makamının yetkisi yoktur.

Normal koşullarda uluslararası hukuka aykırı olan bu tasarinın kabul edilmemesi gerekmekte ve bizzat Amerikan Dışişleri Bakanlığının, başka bir ülkenin iç işlerine karışılmasını ön gördüğü için, bu tasarıya karşı çıkması beklenmektedir.

Kabul edilse ve hatta yasa gücü kazansa dahi bu tasarinın Türkiyede uygulanması mümkün değildir. Ancak kabul edildiği takdirde Türkiye-Amerikan ilişkilerini gayet olumsuz etkileyeceğini şimdiden bellidir.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "KİLİSE MALLARI VE AMERİKAN KONGRESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2014 / 52. Nisan 10. Erişim Mayıs 29, 2026.
<https://www.avimbulten.org/public/tr/Yorum/KILISE-MALLARI-VE-AMERIKAN-KONGRESI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır